

מסורת הש"ס

(א) [שנת כז, ב"ק פז: בכור' נד:]; (ב) [פסוה טז:]; (ג) [מוספת' פ"א]; (ד) [פסוה טז:]; (ה) [נלקמן כז:]; (ו) [יבמות לב: נדרים כה: [נלקמן לא:]; (ז) [פסהדרין י': וע"ג]; (ח) ליה, יעב"ד, ט) שבת ע: לעיל יט. [פסהדרין כג:]; (י) [לעיל יט:]; (יז) [י"ל קמא דתענית ד' ט:].

תורה אור השלם

- או נפש בי תשובע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אָשר יבטא הָאָדָם בִּשְׂפָתָהּ וְנַעֲלָם מִמֶּנּוּ וְהָאֵל יָדַע וְנֶאֱשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּיהָ:

ויקרא ה ה

- איש כי ירד גִּידָר לֵץ או השבע שְׂבָעָה לְאָסֹר אֶסֶר על נפשו לא יחל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּיו בְּעֶזְרֵהּ: מְדַבֵּר ל ג
- לא תגבד וְלֹא תִבְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקַר אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ: ויקרא יט יא

הנהגות הגר"א

[א] נפ' או נפש כי תשבע לנצטו כשפתים. נמחק וי"צ אשר יצטא:

מוסף רש"י

שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט. יט שעורין את התורה ככלל ופרט ויש שעורסים אותה בנדות רבוי ומיעוט, הדורסה ככלל ופרט משמע לוי פרט הכה אחר כלל פירושו של כלל, הנלך כלל ופרט אין ככלל אלא מה שפטר, ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו מהו אלא הכלול למעלה זה שכל אומר לך עשיו ולא יותר, ופי אחי כלל שני אחר ענין כלל דומה ענין ודיך אם מוסף עליו את הדומים לו, הנלך אי אמה דן ע"י כלל האחרון אלא דברים הדומין לפרט שלא נהרשו מחמתה, והדורסה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הכה אחר כלל פירושו של כלל דמחא אין ככלל אלא מה שפטר, אלא משום דבכלל קמח נהרסה הכה במשמע, אחי פרטא בתראה למעוטי ממשמעותיה וכי הדך אחי ריבוי אחריו כהויה אהני לריבוי כל מילי דאילו דברים שזן כעין הפטר לא אינטריך דלא אימעטו להו ממיעוטא, והכי אמר כהדא כפרק עמר הדין (פסהדרין מה:): גבי כל הנסקלין נתלין, דמחא דדריש ריבוי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה כלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט (סוכה ג:).

שבועות שתיים פרק שלישי שבועות

שאין כהן הרעה והטעה. שאזרוק כרור לים: **ס"ל כי תשבע לנצטא**.

מכל מקום: ר' **ישמעאל ששימש כו'**. הכי שמיע ליה לרבי יוחנן

שר' ישמעאל שימש את רבי נחוניה: **מאי מיעט מיעט מלוה**. דדצר

שאי אפשר הוא והי"ה למשנה את הידוע לחדס: לא יחל דנרו. לא

משמע אלא דדצר שאפשר לו לקיים שזועתו והיינו להבא: לא **ששקרו**. בשעה שחשבעו לא תכל לשקר: **האדם בשזועה**. שיהא חדס בשעת שזועה שיהא לצו עליו: **פרט לאנוס**. כדמפרש לקמיה כגון בשזועה לשעבר וכסבור שנשבע כזאמת. ולקמיה [ע"צ] בעי אס כן שגגת שזועה לשעבר היכי משכחת לה: **בשזועה ונעלם**. שנתעלמה ממנו שזועה: **העלם חפץ**. כלא שזועה. לקמן מפרש לה: **לכך אנסך**. כסבור היית לישבע כזאמת: **אינשי שכת: אהם היא**. אי אמה מוצא העלם חפץ כלא העלם שזועה וזו היא אינה משנה: **אלמלא לא**. אין אמה מוצא זו כלא זו בתמיה והא משכחת לה כו': **עלה דהאי פת**. שאלך וגבי דהאי פת העלם שזועה היא כסבור של נשבע עליה שהרי סבור שהיא שז ששורים: **חזין כו'**. כצר פירשמיז אלא העלם טומאה ומקדש כגילהי **דיעיות הטומאה י'**: לא **שנא**. ופטור: חזו

נפש כי תשבע ריבה להרע או להיטיב מיעט
לכל אשר יבטא האדם חזר וריבה ריבה וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה ור' ישמעאל דריש כלל ופרט או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כלל להרע או להיטיב פרט לכל אשר יבטא האדם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא אהני כללא לאתווי אפי' דברים שאין בהן הרעה והטבה להבא אהני פרטא למעוטי אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר איפוך אנא א"ר יצחק דומיא דלהרע או להיטיב מי שאיסורו משום ²בל יחל דברו יצאתה זו שאין איסורו משום בל יחל דברו אלא משום בל תשקרו רב יצחק בר אבין אמר אמר קרא או נפש כי תשבע לבטא בשפתים מי שהשבועה קודמת לביטוי ולא שהביטוי קודמת לשבועה יצא זה אכלתי ולא אכלתי שהמעשה קודם לשבועה ת"ר ³האדם בשבועה יפרט לאנום ונעלם פרט ילמוד ממנו שנתעלמה ממנו שבועה יכול שנתעלמה ממנו חפץ ת"ל בשבועה ונעלם יעל העלם שבועה

הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: אמר מר האדם בשבועה פרט לאנום היכי דמי י'כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו אמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי אמר ליה לבך אנסך ונעלם ממנו שנתעלם ממנו שבועה יכול שנתעלם ממנו חפץ תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: י'מחכו על' במערבא בשלמא שבועה משכחת לה בלא חפץ כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור שאוכל קאמר דשבועתיה אינשי חפצא דכיר אלא חפץ בלא שבועה ה"ד כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור של שעורים קאמר דשבועתיה דכיר ליה חפצא אינשי כיון דחפצא אינשי י'להו היינו העלם שבועה אלא אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא מתקיף לה רב יוסף אלמא חפץ בלא שבועה לא משכחת לה והא משכחת לה י'כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין ועלתה בידו של חטין וכסבור שעורים היא ואכלה דשבועתיה דכיר ליה חפצא הוא דלא ידע ליה אמר ליה אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא אמאי דתפס בידיה העלם שבועה הוא לישנא אחרינא אמר ליה אביי לרב יוסף סוף סוף קרבן דקא מייתי עלה דהאי פת מיהת העלם שבועה הוא ורב יוסף אמר לך כיון דכי ידע ליה דחטין הוא פריש מיניה העלם חפץ הוא י'בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם שבועה בידו וחייב אדרבה הרי העלם חפץ בידו י'ופטור אמר רב אשי חזיונ אי מחמת שבועה קא פריש הרי העלם שבועה בידו וחייב אי מחמת חפץ קא פריש הרי העלם חפץ בידו ופטור א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבועה אלא משום חפץ כלום פריש מחפץ אלא משום שבועה אלא לא שנא בעא מיניה רבא מרב נחמן איזו

עמך: לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו. מדסמך ליה לשבועה לנעלם ש"מ דבהעלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ ואמרינן בשלמא אי אמר שבועה שלא אוכל פת חטים ושכת היאך נשבע הוא וכסבור שאוכל נשבע דהיינו העלם שבועה בלא העלם חפץ. כי פת חטין זכור הוא אלא שכח שנשבע שלא לאכלה. אלא העלם חפץ בלא העלם שבועה היכי דמי אי נימא כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים וכסבור פת של שעורים קאמר היינו העלם שבועה דא ודא אחת היא. כלומר לא משכחת העלם חפץ בלא העלם שבועה. ופרי רב יוסף אי נשבע שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת חטין וכסבור פת שעורים היא ואכלה פטור. היינו העלם חפץ בלא העלם שבועה. דשבועתיה דכיר ליה. חפצא הוא דאינשי ליה ואע"ג דאמר אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא ממאי דתפס בידיה כי האי גזונא העלם שבועה היא. הא דחי לה רב יוסף הכי כיון דאילו מדוכר דפת חטים היא פריש העלם חפץ הוא: בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם שבועה והעלם חפץ בידו מהו. א"ל הרי העלם שבועה בידו וחייב כו'. וקיימא לן כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר: בעא מיניה רבא מרב נחמן

שבועות פרק שלישי שבועות

חדא מינייהו רב פפא אמרה. דמלך כתר אצוי ורצא כדמוכח כפרק ט' (בתרא דמסכת מועד קטן דף טו) ולא היו יודעים התלמידים אם מדעמו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה. המ"ל מיעט דצר דליתיה כלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה כלהבא וי"ל דשקולים הן דלמחן דדריש ריבה ומיעט וריבה לית לן למעוטי אלא חדא מילתא: וי"א שקדמה ביטוי לשבועה. ואלא האי קרא לגלויי על להרע או להיטיב דממעט לשעבר אכל כהאי לחודיה לא סגי: **את לבך אנסך**. נראה דלאו למפסריה מקרבן גרידא קאמר שלא יִטַרְךָ לכתוב על פנקסו שיצא חטאת שמינה לכשיצנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח כפרק ארבעה נדרים (נדרס דף כה:): דלמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כן שזועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שזועות שגגות דכרז כהנא ורז אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משתבע ולא דמי לההיא דהשולח (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יתנה סס המות כזאחד מצניה שנענשה דגזי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק ססופה לצא ליד שזועה אם תאכזלו ומיחו מימה אמאי לא מיעביז מרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן כפ"צ דנדרים (דף יז.י) גזי נשבע לנצל את המלוה דמיעביז לן מרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיעביז לן מרי קראי חד למפיטר שוגג מקרבן וחד למפיטר מוזד ממלקות אכל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דס"פ ד' אחין (יצמות דף לג. ע"ג) דקאמר לרבי חייל צר קפלא שקורי משקר ולצר קפלא רבי חייל שקורי משקר לא לענין עונש שזועה קמיעביז ליה היאך אינע תקלה על דם אלא כמה היה טועה לומר ששמע מרבי כדנציו: ואי

הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: אמר מר האדם בשבועה פרט לאנום היכי דמי י'כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו אמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי אמר ליה לבך אנסך ונעלם ממנו שנתעלם ממנו שבועה יכול שנתעלם ממנו חפץ תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: י'מחכו על' במערבא בשלמא שבועה משכחת לה בלא חפץ כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור שאוכל קאמר דשבועתיה אינשי חפצא דכיר אלא חפץ בלא שבועה ה"ד כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור של שעורים קאמר דשבועתיה דכיר ליה חפצא אינשי כיון דחפצא אינשי י'להו היינו העלם שבועה אלא אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא מתקיף לה רב יוסף אלמא חפץ בלא שבועה לא משכחת לה והא משכחת לה י'כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין ועלתה בידו של חטין וכסבור שעורים היא ואכלה דשבועתיה דכיר ליה חפצא הוא דלא ידע ליה אמר ליה אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא אמאי דתפס בידיה העלם שבועה הוא לישנא אחרינא אמר ליה אביי לרב יוסף סוף סוף קרבן דקא מייתי עלה דהאי פת מיהת העלם שבועה הוא ורב יוסף אמר לך כיון דכי ידע ליה דחטין הוא פריש מיניה העלם חפץ הוא י'בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם שבועה בידו וחייב אדרבה הרי העלם חפץ בידו י'ופטור אמר רב אשי חזיונ אי מחמת שבועה קא פריש הרי העלם שבועה בידו וחייב אי מחמת חפץ קא פריש הרי העלם חפץ בידו ופטור א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבועה אלא משום חפץ כלום פריש מחפץ אלא משום שבועה אלא לא שנא בעא מיניה רבא מרב נחמן איזו

עמך: לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ש"מ דבהעלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ ואמרינן בשלמא אי אמר שבועה שלא אוכל פת חטים ושכת היאך נשבע הוא וכסבור שאוכל נשבע דהיינו העלם שבועה בלא העלם חפץ. כי פת חטין זכור הוא אלא שכח שנשבע שלא לאכלה. אלא העלם חפץ בלא העלם שבועה היכי דמי אי נימא כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים וכסבור פת של שעורים קאמר היינו העלם שבועה דא ודא אחת היא. כלומר לא משכחת העלם חפץ בלא העלם שבועה. ופרי רב יוסף אי נשבע שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת חטין וכסבור פת שעורים היא ואכלה פטור. היינו העלם חפץ בלא העלם שבועה. דשבועתיה דכיר ליה. חפצא הוא דאינשי ליה ואע"ג דאמר אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא ממאי דתפס בידיה כי האי גזונא העלם שבועה היא. הא דחי לה רב יוסף הכי כיון דאילו מדוכר דפת חטים היא פריש העלם חפץ הוא: בעא מיניה רבא מרב נחמן

עין משפט ונר מצוה

כב א מיי פ"א מהל'

שזועות הל' ב' סמג לאזין רמא עוש"ע י"ד ס' רלו סעיף א:

כג ב מיי שם פ"ג הל' א

ג סמג שם עוש"ע י"ד ס' סמג רלז סעיף יז וס' רלט ס"א:

כד ג מיי שם פ"א הל'

יז סמג שם:

כה ד ה מיי שם פ"ג הל' ט:

כו ו מיי שם הלכה י:

רבינו חננאל

מתני' ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד שבאמי' להרע או להיטיב. אמר לו ר' עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה, דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין א"ל מרביי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב לכך. פירוש אם ריבה הכתוב הזה דכתב לכל אשר יבטא האדם אפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. וריבה נמי אפי' דברים שאין להבא: חז"ל להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה כו'. ואסיקנא ר' עקיבא דריש התורה ברבוי ומיעוטי כנחום איש גס זו. או נפש כי תשבע לבטא. ריבה כל מה שיכטא. להרע או להיטיב מיעט כל דבר שאין בו הרעה והטבה. לכל אשר יבטא האדם בשבועה חזר וריבה כל מה שיכטא האדם בשבועה חייב משום שבועת ביטוי. מאי רבי רבי כל מילי. בין להבא בין לשעבר. ואפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. אי הכי המיעוט למה בא. ואמרינן מיעט דבר מצוה. כלומר הנשבע לבטל את המצוה פטור. ר' ישמעאל דריש הכי בכלל ופרט נכחוניא כן הקנה רבו וריבה אפי' דברים שאין בהם הרעה והטבה. ומיעט אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר ואינו להבא פטור. ואקשינן עליה ומה ראת לרבות דברים שאין בהן הרעה והטבה ולמעט דברים שזן לשעבר. ופריך ר' יצחק מדוקיא דקרא דכתב יחל דברו אלא קיימו. והנשבע בדבר שכבר עבר היאך יכול לקיימו. מאי דהוה הוה. אינו עובר בדבר שעבר אלא משום לא תשקרו. ועוד מדכתב או נפש כי תשבע לבטא. מי שקדמה שבועה לביטוי ולא מי שקדם ביטוי לשבועה: ת"ר לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס כגון כר כהנא ורב אסי דהוו משבעי מר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב ואשתכח כחד מינייהו. א"ל רב לאידך כי האי גזונא לא הוי שבועת שקר מאי טעמא לבך אנסך שעמד בדעתך כי האמת

